

การขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำปี พ.ศ. 2561
(Driving the Promotion of Farmers' Occupation in the Bang Rakam
Lowland Area in 2018)

ดร.ทวีศักดิ์ ธนเดโชพล¹ ชำนาญ ชูเที่ยง² ดร.ธเนศร์ สมบูรณ์³ อุทัยวุฒิ ชำนาญแก้ว⁴

ดร.วิภพ ทีมสุวรรณ⁵

Dr.Thaweesak Thana-dechophol, Mr.Chamnarn Choothieng, Dr.Thanet Somboon

Mr.Uthaiwut Chamnankaew and Dr.Vipob Teamsuwan

¹รองอธิบดีฝ่ายบำรุงรักษา กรมชลประทาน tws1965@gmail.com,

²ผู้อำนวยการโครงการชลประทานพิษณุโลก กรมชลประทาน Kieng__47@Hotmail.com,

³ผู้เชี่ยวชาญด้านที่ปรึกษาอุทกวิทยา กรมชลประทาน thanet47@yahoo.com,

⁴ผู้อำนวยการส่วนแผนงาน กองแผนงาน กรมชลประทาน vut50@hotmail.com

⁵ ส่วนยุทธศาสตร์ สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา กรมชลประทาน teamvipob@gmail.com,

บทคัดย่อ

จากนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้มีการจัดระบบการปลูกพืชฤดูฝนในพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำปี 2561 รวมเป็นพื้นที่ทั้งสิ้น 0.382 ล้านไร่ จากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้มีพื้นที่สำรองเพื่อใช้รับน้ำในฤดูน้ำหลากได้ถึง 550 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อเป็นการบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่เหนือและตอนล่างของพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำบางส่วนและเพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำที่เสียสละพื้นที่เพื่อใช้ในการรับน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบายในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำการปฏิรูปการเกษตรของประเทศ ดังนั้น เพื่อให้การบูรณาการในการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำมีประสิทธิภาพ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีการแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำผลการดำเนินการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำโดยคณะทำงานดังกล่าว ปี 2561 ได้ผลสัมฤทธิ์ กล่าวคือ 1) เกษตรกรสามารถปลูกข้าวได้ในช่วงเวลาที่มีการปรับแผนการจัดระบบปลูกพืชและเก็บเกี่ยวข้าวได้ 100% 2) สามารถใช้พื้นที่โครงการบางระกำรองรับน้ำหลาก ในช่วงวิกฤติของแม่น้ำยม เพื่อลดผลกระทบความสูญเสียจากอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในเขตชุมชน 3) ชะลอการระบายน้ำลดผลกระทบจากอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง 4) ประหยัดงบประมาณภาครัฐ ในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติด้านเกษตรและการป้องกันอุทกภัย 5) มีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้เสริมจากการทำอาชีพประมง 6) มีการส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมในรูปแบบอื่นๆ เช่น การส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตจากการประมง การทำแพปลูกพืชผักสวนครัวลอยน้ำ ฯลฯ

คำสำคัญ: ส่งเสริมอาชีพ, เกษตรกร, พื้นที่ลุ่มต่ำ, บางระกำ.

Abstract

Where as the policy of the Ministry of Agriculture and Cooperatives has indicated the establishment of a rainy season planting system in the lowland area of Bang Rakam in 2018 at the total area of 0.382 million rai, such operation has resulted in a reserve area of 550 million cubic meters of water that can alleviate flooding in the northern and lower areas of the Bang Rakam lowland area. To help farmers that sacrifice the reserve area, the Ministry of Agriculture and Cooperatives, has set a policy to promote farmers' occupation in lowland areas. Therefore, in order to effectively integrate all activities of farmers' occupational promotion in the Bang Rakam lowland areas, the Ministry of Agriculture and Cooperatives has appointed a working group on farmers' occupational in the lowland area of Bang Rakam. The results of the occupational promotion for farmers in the Bang Rakam Lowland area 2018 by this working group are achieved as follows: 1) Farmers can grow rice at the adjusted timetable so as to which 100% rice harvesting, 2) To be able to use the Bang Rakam project area to inundate the flood during the crisis of the Yom River and thus, reduce the impact of the floods that will occur in the community, 3) To retard drainage in order to reduce the impact of flooding in the lower Chao Phraya River Basin, 4) To save the government budget in helping people suffering from agricultural disasters and flood prevention measures, 5) To encourage farmers to earn extra income from fishing activities, 6) To undertake career promotion and other activities, such as processing fishery products, making rafts for floating vegetables, etc.

Keywords: Occupational promotion, Farmers, Lowland areas, Bang Rakam.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ทุ่งบางระกำ หนึ่งในพื้นที่ลุ่มต่ำ เป็นพื้นที่รับน้ำจากแม่น้ำยมและแม่น้ำน่าน โดยทุกปีทุ่งบางระกำจะประสบปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมเนื่องจากเป็นทางน้ำผ่าน ฤกษ์น้ำท่วมขังเป็นเวลานาน น้ำท่วมซ้ำซากในเขตจังหวัดสุโขทัยและพิษณุโลก ซึ่งอุทกภัยในทุ่งบางระกำส่งผลทำให้เกิดความเสียหายทั้งพื้นที่การเกษตรพืชผลทางการเกษตร ทรัพย์สินและโครงสร้างพื้นฐานเป็นจำนวนมาก

ในปี 2559 พลเอกฉัตรชัย สาริกัลยะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ลงพื้นที่ติดตามสถานการณ์และแก้ไขปัญหาอุทกภัยในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดพิษณุโลกได้สั่งการให้กรมชลประทานและหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ บูรณาการร่วมกันในการปรับแผนการเพาะปลูกพืชนาปี ในพื้นที่ลุ่มต่ำ ให้วางแผนการส่งน้ำสำหรับการเพาะปลูกข้าวในเดือนเมษายน และให้สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ภายในเดือนกรกฎาคม เพื่อไม่ให้พื้นที่ดังกล่าวได้รับผลกระทบจากอุทกภัยและใช้เป็นพื้นที่แก้มลิงธรรมชาติเพื่อรองรับน้ำในฤดูน้ำหลาก กรมชลประทานจึงได้ดำเนินการจัดทำเป็น โครงการบริหารจัดการน้ำแบบชุมชนมีส่วนร่วมในทุ่งหนองน้ำบางระกำ หรือ "โครงการบางระกำโมเดล 60" โดยมีวัตถุประสงค์โครงการ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการบริหารจัดการน้ำแบบชุมชนมีส่วนร่วมและการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งโครงการบางระกำโมเดล 60 ประสบความสำเร็จ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทั้งหมด โดยไม่ได้รับความเสียหาย ชვენ้ำหลากสามารถใช้พื้นที่เป็นแก้มลิงธรรมชาติรองรับน้ำหลาก ลดความเสียหาย (กรมชลประทาน, 2562)

ในปี 2561 นายกฤษฎา บุญราช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และนายวิวัฒน์ ศัลยกำธร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สั่งการให้ขยายผลโดยเพิ่มพื้นที่อีก 117,000 ไร่ รวมเป็นพื้นที่ทั้งสิ้น 382,000 ไร่ สามารถรองรับปริมาณน้ำหลากได้มากกว่า 550 ล้าน ลบ.ม. โดยกรมชลประทานได้วางแผนการปลูกข้าวตามปฏิทินการส่งน้ำฤดูนาปี ตั้งแต่ 1 เมษายน - 31 กรกฎาคม 2561 ซึ่งในวันที่ 31 มีนาคม 2561 ทำให้มีพื้นที่สำรองเพื่อใช้รับน้ำในฤดูน้ำหลากได้ถึง 550 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อเป็นการบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่เหนือและตอนล่างของพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำบางส่วนและเพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำที่เสียสละพื้นที่เพื่อใช้ในการรับน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบายในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ (กรมชลประทาน, 2562)

ทั้งนี้ เพื่อให้การบูรณาการในการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำมีประสิทธิภาพจึงมีการแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ ในเดือนสิงหาคม 2561 โดยคณะทำงานดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนและร่วมบูรณาการงานส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำให้เป็นไปตามแผนการดำเนินการและนโยบายของ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยช่วยเหลือเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำที่เสียสละพื้นที่เพื่อใช้ในการรับน้ำ ในช่วงฤดูน้ำหลาก ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ นำผลการปฏิบัติงานไปประยุกต์ใช้เพื่อขยายผลในพื้นที่อื่นๆ ซึ่ง คณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำประกอบด้วย 9 กิจกรรมหลัก คณะทำงานดังกล่าว ประกอบด้วย ผู้แทนจาก 11 หน่วยงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมชลประทาน กรมประมง กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน กรมปศุสัตว์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร องค์การสะพานปลา โดยมี แผนงาน 9 กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมที่ 1) เริ่มเก็บเกี่ยวข้าวนาปี 2) ระบายน้ำเข้าทุ่งบางระกำ 3) ทำการประมง ปล่อยปลา 4) ปลูกพืชลอยน้ำเชิงนิเวศน์ 5) เลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงเป็ด 6) ระบายน้ำ ออกจากทุ่ง 7) ฟื้นฟูสภาพน้ำ/คุณภาพดิน 8) การท่องเที่ยว 9) ปลูกพืชเศรษฐกิจหลังนา เช่น ถั่วเหลือง ฯลฯ โดยแผนกิจกรรมหลักทั้ง 9 เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2561 ถึง เดือนมกราคม 2562

ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเกษตรกรของคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ 9 กิจกรรมหลักและหาโมเดลต้นแบบการขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรแบบบูรณาการ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำที่เสียสละพื้นที่เพื่อใช้ในการรับน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม และขยายผลไปยังพื้นที่ลุ่มต่ำอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินการกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเกษตรกรของคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ 9 กิจกรรมหลักและหาโมเดลต้นแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำที่เสียสละพื้นที่เพื่อใช้ในการรับน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก

3. วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ข้อมูลหรือข้อค้นพบ ได้มาจากการศึกษาผลการดำเนินการของคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ ขอบเขตการศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ จ.สุโขทัยและพิษณุโลก รวมถึงมีการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ สันทนา จดบันทึก สังเกต และรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาในเขตพื้นที่บางระกำ ได้แก่ การบริหารจัดการน้ำในช่วงน้ำหลาก เกณฑ์ในการบริหารจัดการน้ำโครงการยม่าน การปรับปฏิทินการเพาะปลูกพืชเพื่อลดผลกระทบจากภัยน้ำท่วม การส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงปลาและอาชีพเสริมต่างๆในพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ การบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานของคณะทำงานส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำ ช่วงเวลาส่งน้ำเข้าระบบ การควบคุมระดับน้ำในพื้นที่ลุ่มต่ำไม่ให้เกิดผลกระทบต่อคนในพื้นที่ อีกทั้ง การวิเคราะห์ผลการดำเนินการของคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ 9 กิจกรรมหลัก ได้แก่ กิจกรรมที่ 1) เริ่มเก็บเกี่ยวข้าวนาปี 2) ระบายน้ำเข้าทุ่งบางระกำ 3) ทำการประมง ปล่อยปลา 4) ปลูกพืชลอยน้ำเชิงนิเวศน์ 5) เลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงเป็ด 6) ระบายน้ำออกจากทุ่ง 7) พื้นฟูสภาพน้ำ/คุณภาพดิน 8) การท่องเที่ยว 9) ปลูกพืชเศรษฐกิจหลังนา เช่น ถั่วเหลือง ฯลฯ และสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่บางระกำโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างที่เข้าร่วมการโครงการ 180 ราย เพื่อค้นหาผลและปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำ บางระกำและสร้างโมเดลการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเกษตรกรแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนที่สามารถขยายผลไปในพื้นที่ลุ่มต่ำอื่นๆได้อย่างเป็นรูปธรรม

4. ผลการศึกษา

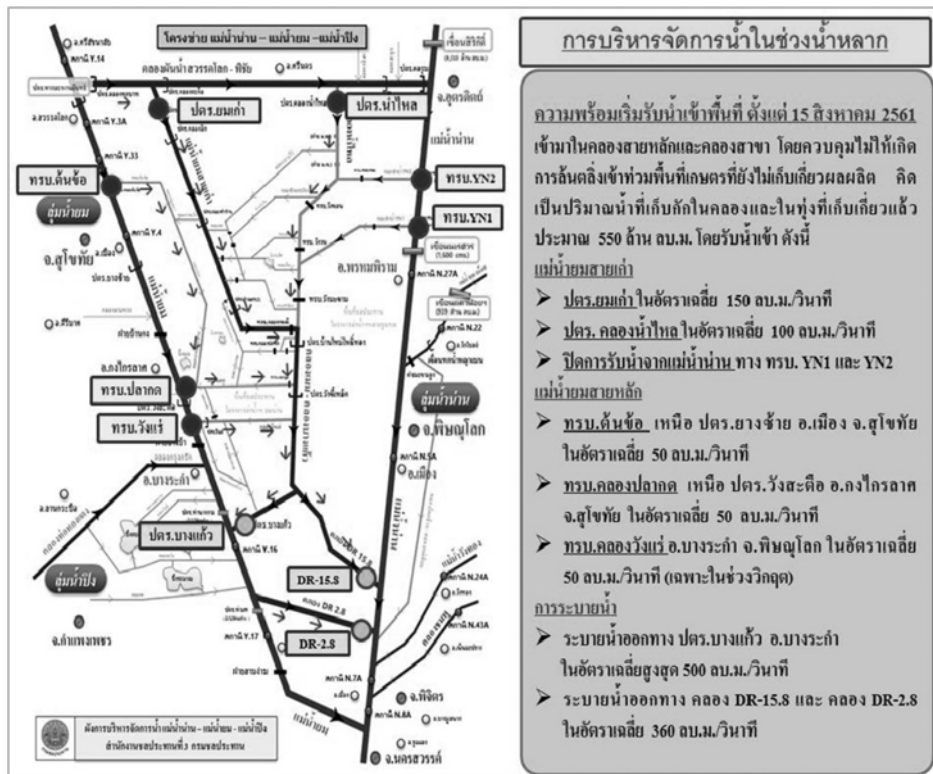
4.1 การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่โครงการบางระกำโมเดล

พื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ เป็นพื้นที่รับน้ำจากแม่น้ำยมและแม่น้ำน่าน เพื่อเตรียมรับสถานการณ์น้ำของลุ่มน้ำยม กรณีวิกฤต กรมชลประทานได้ดำเนินการเพิ่มการระบายน้ำในแม่น้ำยมโดยการผันลงแม่น้ำน่าน และในแม่น้ำยมสายเก่า (รูปที่ 1) โดยพร่องน้ำเหนือประตูระบายน้ำต่างๆ ในระดับที่ต่ำกว่าระดับวิกฤติ 2-3 เมตรเพื่อรองรับปริมาณน้ำที่จะผันมาจากแม่น้ำยมผ่าน ประตูระบายน้ำบ้านหาดสะพานจันทร์ อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย พร้อมติดตั้งเครื่องสูบน้ำในเขตชุมชน และเครื่องจักร รถชุดเข้าดำเนินการซ่อมแซมคันดินเชิงป้องกันในพื้นที่ที่มีความเสี่ยง ซึ่งหากเกิดกรณีวิกฤติปริมาณน้ำมากเกินกว่าความสามารถการระบายที่จะผ่านแม่น้ำยม ในเขต อ.เมือง สุโขทัย จะใช้พื้นที่ลุ่มต่ำในโครงการบางระกำโมเดลเป็นพื้นที่รองรับปริมาณน้ำหลาก เพื่อป้องกันอุทกภัยในเขตชุมชนเมืองสุโขทัย เกณฑ์ในการบริหารจัดการน้ำแสดงในรูปที่ 1 และการระบายน้ำในประตูระบายน้ำและท่อระบายน้ำในบางระกำแสดงในรูปที่ 2

ที่มา: โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษายม-น่าน กรมชลประทาน, 2561

รูปที่ 1 แผนที่ในการบริหารจัดการน้ำ ยม-น่าน

ที่มา: โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษายม-น่าน กรมชลประทาน, 2561

รูปที่ 2 การระบายน้ำในประตูระบายน้ำและท่อระบายน้ำในบางระกำ

พื้นที่เพาะปลูกในบางระกำโมเดลอยู่ในเขตสำนักงานชลประทานที่ 3 ทั้งหมด 382,000 ไร่ สามารถรองรับปริมาณน้ำหลากได้ 550 ล้านลูกบาศก์เมตร ประกอบด้วยพื้นที่ครอบคลุมในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษายมานาน 290,000 ไร่, โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนนเรศวร 52,000 ไร่ และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพลาญชุมพล 40,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด 5 อำเภอ 20 ตำบล 93 หมู่บ้าน ปริมาณน้ำที่ได้รับการจัดสรรทั้งสิ้น 115 ล้านลูกบาศก์เมตร

กรมชลประทาน ได้ดำเนินการบริหารจัดการน้ำในโครงการบางระกำโมเดล 60 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการน้ำปี 2561 ซึ่งในปี 2560 ดำเนินการปรับปฏิทินการเพาะปลูกของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำ โดยทำการปลูกข้าวนาปี ให้เร็วขึ้น 1 เดือน เพื่อให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกเริ่มเดือนเมษายน - กรกฎาคม ซึ่งหัวใจหลักของบางระกำโมเดล คือ ให้ชาวนาสสามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้ก่อนน้ำจะท่วม และมีผลพลอยได้ คือ อาชีพการประมง รวมทั้งเก็บกักน้ำไว้ใช้เพาะปลูกต่อไป ซึ่งจะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทั้งหมดไม่เกินต้นเดือน ก.ย. ก่อนที่น้ำเหนือจะมาถึง อย่างไรก็ตามการผันน้ำเข้าทุ่งบางระกำ ควรรอดูความเห็นชอบจากทุกฝ่าย (รูปที่ 3)

ทั้งนี้ เริ่มดำเนินการส่งน้ำนำน้ำเข้าคลองส่งน้ำและคลองสาขา ตั้งแต่วันที่ 15 มี.ค. 61 เพื่อเตรียมการส่งน้ำเข้าสู่ระบบกระจายน้ำเพื่อให้เกษตรกรสามารถเริ่มทำการเพาะปลูกตั้งแต่ 1 เม.ย. 61 เป็นต้นไป การวางแผนการส่งน้ำสำหรับพื้นที่ลุ่มต่ำ ได้ดำเนินการบูรณาการทุกภาคส่วนกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กองทัพอากาศที่ 3 และกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ เพื่อกำหนดเป้าหมายการทำงาน ระยะเวลา และมอบหมายการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีแผนการบริหารจัดการน้ำแบ่งได้เป็น 4 ช่วงเวลา ดังนี้

1. นำน้ำเข้าแปลงนา (15 มี.ค. - 31 มี.ค. 61)

15 มี.ค. - 31 มี.ค. 61 ดำเนินการส่งน้ำเข้ามาในคลองส่งน้ำและคลองสาขา เพื่อเตรียมการส่งน้ำเข้าสู่ระบบกระจายน้ำให้เกษตรกรสามารถเริ่มทำการเพาะปลูก 1 เม.ย. 61

1 เม.ย. - 10 พ.ค. 61 ดำเนินการส่งน้ำให้กับพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตชลประทานที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยตามเป้าหมายที่กำหนด

2. การสนับสนุนการเพาะปลูกข้าวนาปี 2561 (10 พ.ค. - 15 ส.ค. 61)

10 พ.ค. - 15 ส.ค. 61 บริหารจัดการน้ำเพื่อการเพาะปลูกข้าวนาปี 2561 และป้องกันอุทกภัยไม่ให้เกิดผลกระทบเพื่อให้การเกษตรสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ก่อนฤดูน้ำหลาก

3. การเตรียมพื้นที่ลุ่มต่ำรองรับน้ำนองโดยธรรมชาติ (15 ส.ค. - 31 ต.ค. 61)

15 ส.ค. - 31 ต.ค. 61 เตรียมพื้นที่รองรับปริมาณน้ำหลากจากอุทกภัยในลุ่มน้ำยมและลุ่มน้ำสาขา รวมทั้ง ปริมาณฝนตกชุกในพื้นที่ในระดับควบคุมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการสัญจรของราษฎร สามารถรับน้ำนองโดยธรรมชาติได้สูงสุดประมาณ 550 ล้าน ลบ.ม.

4. การระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตชลประทาน (1 พ.ย. - 30 พ.ย. 61)

1 พ.ย. - 30 พ.ย. 61 ระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตชลประทาน เพื่อให้เกษตรกรเริ่มทำการเพาะปลูกข้าวฤดูนาปรัง ตามปฏิทินการเพาะปลูกของกรมชลประทาน

ที่มา: โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษายมน่าน กรมชลประทาน, 2561

รูปที่ 3 การปรับปรุงปฏิทินการเพาะปลูกข้าวในบางระกำ

4.2 ผลการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมอาชีพพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ ปี 2561

การดำเนินงานส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ โดยคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำสามารถแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ 1) ช่วงก่อนนำน้ำเข้าทุ่ง 2) ช่วงรับน้ำเข้าทุ่ง และ 3) ช่วงหลังระบายน้ำออกจากทุ่ง

ในการนี้ คณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพในพื้นที่ลุ่มต่ำได้ส่งเสริม 9 กิจกรรม กล่าวคือ 1) เริ่มเก็บเกี่ยวข้าวนาปี โดยมีโครงการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร (ข้าว) ในวิสาหกิจชุมชน ประสานโรงสีด้านราคาข้าวให้เป็นธรรม ตรวจสอบมาตรฐานซึ่งตวงวัดสนับสนุน 2) ระบายน้ำเข้าทุ่งบางระกำมีแนวทาง คือ ประชุมร่วมระหว่างภาคส่วนราชการ กับผู้นำท้องถิ่นและเกษตรกรในพื้นที่เพื่อชี้แจงแนวทางการรับน้ำเข้าทุ่ง 3) ทำการประมง ปลอ่ยปลา มีแนวทาง คือ กรมประมง มีการปลอ่ยปลาเดือน ก.ค. 2561 ถึง ก.ย. 2561 มีเป้าหมายจำนวน 5.7 ล้าน ตัว 10 ชนิดพันธุ์ปลาเพื่อสนับสนุน 4) ปลูกพืชลอยน้ำเชิงนิเวศน์ กรมวิชาการเกษตร สนับสนุนการปลูกพืชลอยน้ำเชิงนิเวศ ผลิตแพลูกบวบลอยน้ำสำหรับปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนในช่วงฤดูน้ำหลาก ในพื้นที่นาร่องเริ่ม 1-30 ก.ย. 61 5) เลี้ยงสัตว์ เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ให้คำแนะนำการเลี้ยงตามหลักวิชาการ (การควบคุมโรค) และสนับสนุนปัจจัยการผลิต และเวชภัณฑ์ที่จำเป็นบางส่วน 6) ระบายน้ำออกจากทุ่ง โดยเจ้าหน้าที่

กรมชลประทานประชุมชี้แจงแนวทางการระบายน้ำออกจากทุ่งกับเกษตรกร 7) พื้นฟูสภาพน้ำ/คุณภาพดิน กรมพัฒนาที่ดิน พื้นฟูสภาพดิน/น้ำ 8) การท่องเที่ยว กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน กรมประมง ร่วมดำเนินการตามแผนท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 9) ปลูกพืชเศรษฐกิจหลังนา กรมส่งเสริมการเกษตร ส่งเสริมการปลูกพืชหลากหลายและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ตารางที่ 1) และกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพจากผู้แทนกรมต่างๆ แสดงไว้ใน (รูปที่ 5)

ผลการดำเนินการ 9 กิจกรรมหลัก สามารถสรุปผลการดำเนินการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ ปี 2561 ได้ 6 ประการ ดังนี้

1. เกษตรกรสามารถปลูกข้าวได้ในช่วงเวลาที่มีการปรับแผนการจัดระบบปลูกพืชและเก็บเกี่ยวข้าวได้ 100% ซึ่งในปี 2561 พื้นที่เพาะปลูก ตามเป้าหมาย 312,600 ไร่ ไม่มีพื้นที่เสียหาย สามารถเก็บเกี่ยวได้ทั้งหมด

2. สามารถใช้พื้นที่โครงการบางระกำรองรับน้ำหลาก (พื้นที่แก้มลิงตามธรรมชาติ) ในช่วงวิกฤติของแม่น้ำยม เพื่อลดผลกระทบความสูญเสียจากอุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในเขตชุมชนและสถานที่ราชการ จังหวัดสุโขทัย ในปี 2561 เกิดพายุซินติญ (SON-TINH) และพายุเบบินคา (BEBINCA) ซึ่งโครงการบางระกำสามารถตัดยอดน้ำจากแม่น้ำยม ได้ประมาณ 200 ล้านลูกบาศก์เมตร

ตารางที่ 1 แผนงานกิจกรรมส่งเสริมอาชีพที่ล้มต่ำบางระกำ ปี 2561

ที่	กิจกรรม	ส.ค.			ก.ย.			ต.ค.			พ.ย.			ธ.ค.			ผู้ดำเนินการ	งบประมาณ		
		๑	๒	๓	๔	๑	๒	๓	๔	๑	๒	๓	๔	๑	๒	๓			๔	
๑	เริ่มเก็บเกี่ยวข้าวในปี																	ชล.กสท.ว.ก.ทช		
๒	ระบายน้ำเข้าทุ่งบางระกำ																		ชล.ปค.๕๗	
๓	ทำการประมง ปลอยปลา																		นบ.ปศ.อุบล	
๔	ปลูกพืชลอยน้ำเชิงนิเวศน์ เช่น ผักกะเฉด																		กสท. วก, สคท.	
๕	เลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงเป็ด																		ปศ. สคท.	
๖	ระบายน้ำออกจกทุ่งบางระกำ																		ชล.ปค.๕๗	
๗	ฟื้นฟูสภาพน้ำ/ คุณภาพดิน																		พศ.	
๘	การท่องเที่ยว																		ชล.กสท	
๙	ปลูกพืชเศรษฐกิจหลังนา เช่น ถั่วเหลือง ฯลฯ																		กสท.วท, พศ.๖๒	

หมายเหตุ 1. สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

2. คำอธิบายตัวย่อ ชป. = กรมชลประทาน, กสท = กรมส่งเสริมการเกษตร, วก = กรมวิชาการเกษตร, บม = กรมประมง, ปศ = กรมปศุสัตว์

กสท =กรมส่งเสริมสหกรณ์, พศ = กรมพัฒนาที่ดิน, กท = กรมการข้าว, สคท = สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

อสป. = องค์การสะพานปลา, ปค = ฝ่ายปกครอง, ฟช = ผู้นำชุมชน

3. สามารถใช้พื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำเป็นพื้นที่ทุ่งหนองน้ำ (เพิ่มพื้นที่แก้มลิงตามธรรมชาติ) เพื่อชะลอการระบายน้ำ ลดผลกระทบจากอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง โดยชะลอการระบายน้ำเพื่อลดผลกระทบจากพายุซินติญ (SON-TINH) และพายุเบบินคา (BEBINCA)

4. ประหยัดงบประมาณภาครัฐ ในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติด้านเกษตรและการป้องกันอุทกภัยที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย ต่อพื้นที่การเกษตร ในปี 2561 สามารถลดงบประมาณในเชิงป้องกันอุทกภัย จากการเก็บเกี่ยวผลผลิต ได้ทันก่อนฤดูน้ำหลาก เพราะเกษตรกรเก็บเกี่ยวแล้วภาครัฐไม่ต้องป้องกันน้ำท่วม เช่น การสูบน้ำป้องกันน้ำท่วมพื้นที่เกษตร การใช้รถแม็คโคร เสริมแนวป้องกันน้ำท่วม หรือ กระสอบทรายป้องกันน้ำท่วม

5. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้เสริมจากการทำอาชีพประมง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ ในปี 2561 ปริมาณน้ำฝนมีน้อยกว่าปี 2560 ทำให้ปริมาณน้ำหลากเข้าทุ่งน้อย เกษตรกรทำการประมงได้ไม่เต็มพื้นที่ ส่งผลทำให้รายได้เฉลี่ยจากการประมงในเขตพื้นที่บางระกำ ลดลงจากปี 2560 ที่มีรายได้เฉลี่ย 450.5 บาท/คน/วัน เป็นมีรายได้เฉลี่ย 192.6 บาท/คน/วัน ในปี พ.ศ. 2561(รูปที่ 4)

6. มีการส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมในรูปแบบอื่นๆ เช่น การส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตจากการประมง อาทิ ปลาสาม ทอดมันปลา ปลาร้า ปลาแดดเดียว น้ำปลาปลาสร้อย เพื่อจำหน่าย เป็นต้น การทำแพปลูกพืชผักสวนครัวลอยน้ำ การเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นๆ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงฤดูน้ำหลาก เช่น งานเทศกาล ไหว้หลวงพ่อดินทร์ กินปลา ชมหมาบางแก้ว อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก เทศกาลกินปลา อ.กงไกรลาศ จ.สุโขทัย มีการปลูกพืชเศรษฐกิจหลังนา และการให้ความรู้เรื่องการบำรุงดินเพิ่มคุณภาพดินเพื่อเตรียมแปลงก่อนการเพาะปลูกข้าวฤดูนาปรัง เป็นต้น

เปรียบเทียบดัชนีต่าง ๆ
หลังการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่โครงการบางระกำโมเดล

ดัชนี	หน่วยนับ	ปี 2560	ปี 2561
ผลการจับสัตว์น้ำ (CPUE)	กรัม/พื้นที่ชาย 100 ตรม./คืน	3,311.14	1,303.20
ชนิดสัตว์น้ำที่พบ	ชนิด	49	28
อัตราส่วนปลากินพืชต่อปลากินเนื้อ	-	3.46:1	2.5:1
ผลการจับสัตว์น้ำจากชาวประมง	คน/กิโลกรัม/วัน	17.67	8.1
ปริมาณผลจับสัตว์น้ำรวม ส.ค.-พ.ย.	ตัน	760	255.2
รายได้เฉลี่ย	บาท/คน/วัน	450.5	192.6

ที่มา: รายงานคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพลุ่มต่ำบางระกำ, กรมชลประทาน, 2562

รูปที่ 4 การเปรียบเทียบรายได้จากการทำประมงของเกษตรกร
ในบางระกำโมเดล ปี 2560 และ ปี 2561

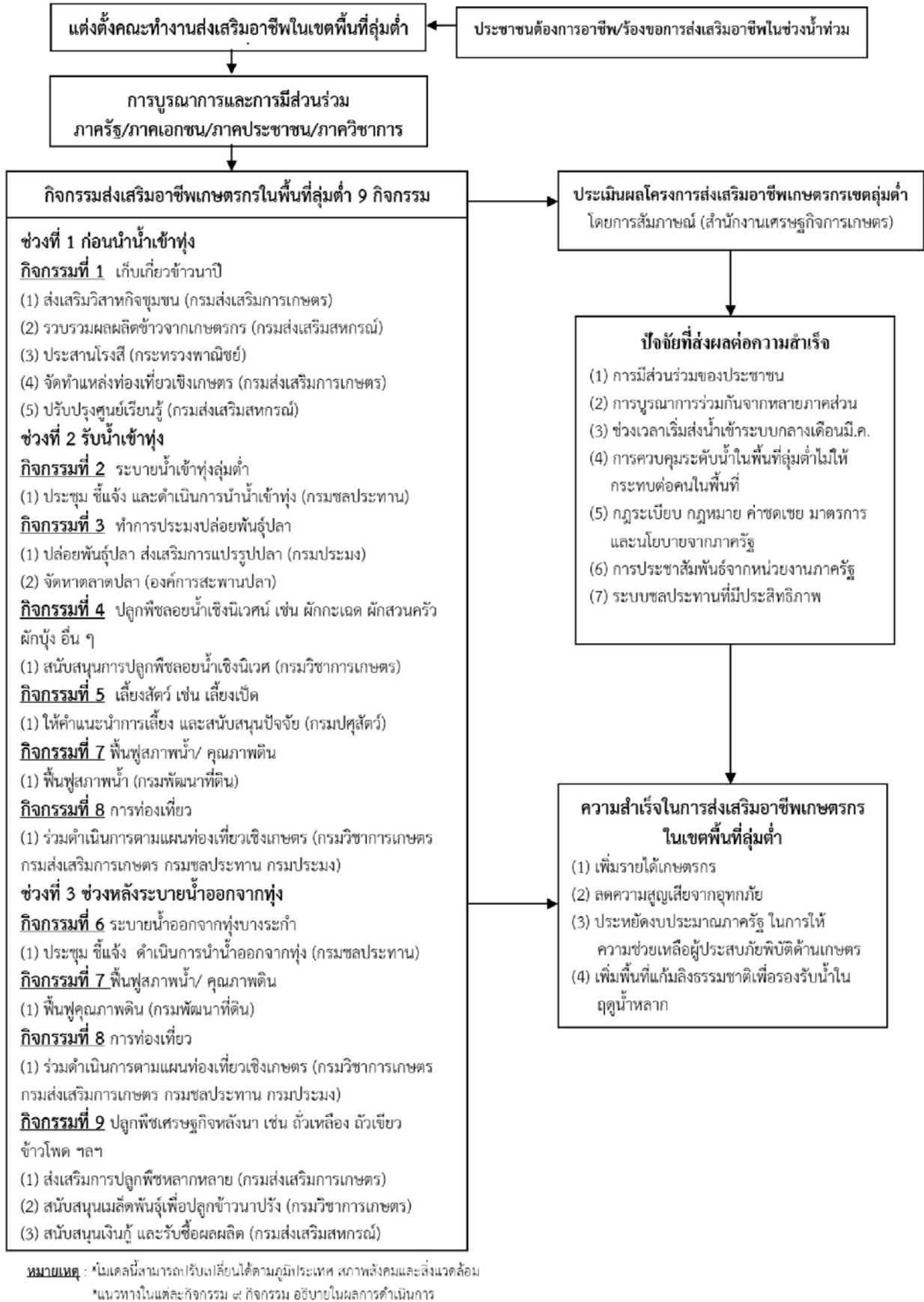

จาก รูปที่ 5 จากผลการศึกษาในข้อ 4.2 และกิจกรรมแผนงาน 9 กิจกรรมหลักของคณะทำงานฯ (ตารางที่ 1) สามารถสร้างโมเดลการขยายผลกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำจาก 9 กิจกรรมของคณะทำงานงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ 61

องค์ประกอบของโมเดลประกอบด้วย เกษตรกรที่ประสบอุทกภัย พื้นที่ลุ่มต่ำที่มีปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก คณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพ ซึ่ง จากผลการดำเนินการ 9 กิจกรรมหลักของคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพลุ่มต่ำ สามารถนำไปสร้างโมเดลการขยายผลไปที่ลุ่มต่ำอื่นๆ โดยเริ่มจากโครงการพื้นที่ลุ่มต่ำที่เกษตรกรมีความต้องการ/ร้องขอการส่งเสริมอาชีพในช่วงน้ำหลาก ภาครัฐตั้งคณะทำงานส่งเสริมอาชีพเพื่อบูรณาการที่มีผู้แทนมาจากกรมต่างๆในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หลังจากนั้นดำเนินการมีส่วนร่วมภาครัฐ/ภาคเอกชน/ภาคประชาชน/ภาควิชาการ ซึ่งคณะทำงานจากกรมต่างๆ ที่แต่งตั้งขึ้นมาร่วมดำเนินการกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำ 9 กิจกรรมตามตารางที่ 1 หลังจากดำเนินกิจกรรม 9 กิจกรรมหลัก การวิเคราะห์และการประเมินผลโครงการส่งเสริมอาชีพลุ่มต่ำโดยการสัมภาษณ์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพจะประกอบด้วย 7 ข้อ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน 2) การบูรณาการร่วมกันจากหลายภาคส่วน 3) ช่วงเวลาส่งน้ำเข้าระบบกลางเดือนมีนาคม 4) การควบคุมระดับน้ำในพื้นที่ลุ่มต่ำไม่ให้เกิดกระทบต่อคนในพื้นที่ 5) กฎระเบียบ กฎหมาย ค่าชดเชย มาตรการ และนโยบายจากภาครัฐ 6) การประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐ 7) ระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ

ความสำเร็จในการขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพลุ่มต่ำบางระกำของคณะทำงานฯ มี 4 ข้อ สามารถวัดได้จาก 1) การเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำ โดยรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการประมงของเกษตรกรในพื้นที่ที่เพิ่มจากการเพาะปลูกข้าวนาปี รายได้เฉลี่ยจากการประมงในเขตพื้นที่บางระกำ ปี 2560 ที่มีรายได้เฉลี่ย 450.5 บาท/คน/วัน และมีรายได้เฉลี่ย 192.6 บาท/คน/วัน ในปี พ.ศ. 2561 2) ลดความสูญเสียจากอุทกภัย และลดผลกระทบความสูญเสียจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นในเขตชุมชนและสถานที่ราชการ จังหวัดสุโขทัย ในปี 2561 เกิดพายุเซินติญ (SON-TINH) และพายุเบบินคา (BEBINCA) ซึ่งโครงการบางระกำสามารถตัดยอดน้ำจากแม่น้ำยม ได้ประมาณ 200 ล้านลูกบาศก์เมตร 3) ประหยัดงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติด้านเกษตรหลายล้านบาท เพราะเกษตรกรเก็บเกี่ยวแล้วภาครัฐไม่ต้องป้องกันน้ำท่วม เช่น การสูบน้ำป้องกันน้ำท่วมพื้นที่เกษตร การใช้รถแม็คโคร เสริมแนวป้องกันน้ำท่วม หรือ กระสอบทรายป้องกันน้ำท่วม 4) เพิ่มพื้นที่แก้มลิงธรรมชาติเพื่อรองรับน้ำในฤดูน้ำหลากสามารถรองรับปริมาณน้ำหลากได้มากกว่า 550 ล้าน ลบ.ม.

โมเดลการขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพลุ่มต่ำบางระกำของคณะทำงานฯ จึงมีประโยชน์สูงสามารถขยายผลเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำอื่นๆ ถ้าไม่มีโมเดลการขับเคลื่อนส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำจะประสบปัญหาขาดแคลนรายได้ในช่วงน้ำท่วมซ้ำซาก ภาครัฐต้องเสียงบประมาณเพื่อฟื้นฟูเยียวยาเกษตรกร

รูปที่ 5 โมเดลขยายผลกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำ 9 กิจกรรมของบางระกำโมเดล

4.3) การประเมินผลโครงการบางระกำโมเดล

โครงการบริหารจัดการน้ำเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกข้าวนาปี พื้นที่ลุ่มต่ำในเขตโครงการบางระกำโมเดล ปี 2561 โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการ 180 ราย ผลการประเมิน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 85.55 ของจำนวนเกษตรกรตัวอย่าง มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชน และได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 68.33 ของจำนวนเกษตรกรตัวอย่าง มีความพึงพอใจต่อประโยชน์ที่ได้รับจากการบริหารจัดการน้ำในระดับมาก

2. เกษตรกรทุกรายไม่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัย เนื่องจากมีระบบการบริหารจัดการที่ดีรวมทั้งปริมาณน้ำฝนในปีที่น้อยปีที่ผ่านมา โดยรายได้สุทธิเฉลี่ยจากการจำหน่ายผลผลิตเทียบกับช่วงก่อนมีโครงการ เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.77 รวมทั้งเกษตรกรร้อยละ 25.00 ของจำนวนเกษตรกรตัวอย่าง มีรายได้เฉลี่ยสุทธิของเกษตรกรในช่วงมีโครงการเพิ่มขึ้นมากกว่าช่วงก่อนมีโครงการ

3. เกษตรกรร้อยละ 46.67 ของจำนวนเกษตรกรตัวอย่าง มีความพึงพอใจต่อการประชาสัมพันธ์และการสร้างการรับรู้ (การประชาสัมพันธ์) ของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 (คะแนนเต็ม 5) ซึ่งผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

4. เกษตรกรร้อยละ 46.11 ของจำนวนเกษตรกรตัวอย่าง มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติทางการเพาะปลูกให้เร็วขึ้น เพื่อให้เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทันในช่วงฤดูน้ำหลากในระดับมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 (คะแนนเต็ม 5) ซึ่งผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

5. เกษตรกรร้อยละ 48.89 ของจำนวนเกษตรกรตัวอย่าง มีความพึงพอใจต่อปริมาณผลผลิตที่ได้รับจากการที่มีโครงการในระดับมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 (คะแนนเต็ม 5)

6.สรุปผลและข้อเสนอแนะ

บางระกำโมเดลเป็นการบริหารพื้นที่ลุ่มต่ำเพื่อรองรับน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก โดยการปรับปฏิทินการเพาะปลูกของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำ ให้ทำการปลูกข้าวนาปีเร็วขึ้น 1 เดือน เพื่อให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกเริ่มเดือน เมษายน - กรกฎาคม (สัญญาและวิภพ, 2562) ซึ่งหัวใจหลักของบางระกำโมเดล คือให้ชาวนาสามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้ก่อนน้ำจะท่วม และมีผลพลอยได้ คือ อาชีพการประมง

ผลการดำเนินการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำ 9 กิจกรรมหลัก โดยคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพลุ่มต่ำบางระกำ ปี 2561 ได้ผลสัมฤทธิ์ กล่าวคือ 1) เกษตรกรสามารถปลูกข้าวได้ในช่วงเวลาที่มีการปรับแผนการจัดระบบปลูกพืชและเก็บเกี่ยวข้าวได้ 100% 2) สามารถใช้พื้นที่โครงการบางระกำรองรับน้ำหลาก ในช่วงวิกฤติของแม่น้ำยม เพื่อลดผลกระทบความสูญเสียจาก

อุทกภัยที่จะเกิดขึ้นในเขตชุมชน 3) ชะลอการระบายน้ำ ลดผลกระทบจากอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตอนล่าง 4) ประหยัดงบประมาณภาครัฐ ในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติด้านเกษตรและการป้องกันอุทกภัย 5) มีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้เสริมจากการทำอาชีพประมง 6) มีการส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมในรูปแบบอื่นๆ เช่น การส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตจากการประมง การทำแพปลูกพืชผักสวนครัวลอยน้ำ ฯลฯ

จากผลการดำเนินการส่งเสริมอาชีพลุ่มต่ำบางระกำของคณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพลุ่มต่ำบางระกำ ปี 2561 9 กิจกรรมหลัก สามารถนำมาเขียนโมเดลต้นแบบการขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรแบบบูรณาการในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโมเดลประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน 2) การบูรณาการร่วมกันจากหลายภาคส่วน 3) ช่วงเวลาส่งน้ำเข้าระบบกลางเดือนมีนาคม 4) การควบคุมระดับน้ำในพื้นที่ลุ่มต่ำไม่ให้เกิดผลกระทบต่อคนในพื้นที่ 5) กฎระเบียบ กฎหมาย ค่าชดเชย มาตรการ และนโยบายจากภาครัฐ 6) การประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐ 7) ระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้ง การขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพในพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำมีความสำเร็จ 4 ประการ ได้แก่ 1) สามารถเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำ 2) ลดความสูญเสียจากอุทกภัย 3) ประหยัดงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติด้านเกษตร และ 4) เพิ่มพื้นที่แก้มลิงธรรมชาติเพื่อรองรับน้ำในฤดูน้ำหลาก

ข้อเสนอแนะเพื่อให้โมเดลสามารถขยายผลไปใช้ในพื้นที่ลุ่มต่ำอื่นๆอย่างเป็นรูปธรรมในโครงการอื่นๆ ควรมีหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ ประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้ 1) ต้องเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำน้ำท่วมประจำ 2) มีแหล่งน้ำต้นทุนเพียงพอที่จะสนับสนุนการเลื่อนเวลาการปลูกข้าวนาปี 3) ระบบชลประทานและสามารถลำเลียงน้ำผ่านระบบชลประทานที่สามารถควบคุมได้ 4) เป็นพื้นที่ปิดล้อมเก็บน้ำได้ และมีแนวเขตชัดเจน 5) มีทางระบายน้ำเข้าออกได้ 6) การเก็บกักน้ำจะต้องมีระดับควบคุมที่ไม่กระทบกับชุมชนและเส้นทางสัญจร 7) เกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ให้ความร่วมมือ หากไม่ดำเนินการเลือกพื้นที่ลุ่มต่ำและปฏิบัติตาม Model นี้ จะประสบปัญหาการมีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มต่ำจะประสบปัญหาขาดแคลนรายได้ในช่วงน้ำท่วมขังซ้ำซาก ภาครัฐต้องเสียงบประมาณเพื่อฟื้นฟูเยียวยาเกษตรกร

7.บรรณานุกรม

กรมชลประทาน. คณะทำงานขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพกลุ่มต่ำบางระกำ (2562). การดำเนินการขับเคลื่อนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในเขตพื้นที่ลุ่มต่ำบางระกำปี 2561.

สัญญา แสงพุ่มพงษ์ และ วิภพ ทิมสุวรรณ. (2561) การบริหารจัดการน้ำพื้นที่ลุ่มต่ำ ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเพื่อรองรับปริมาณน้ำหลาก กรณีศึกษา : ทุ่งป่าโมก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 11th THAICID NATIONAL SYMPOSIUM.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2562). การประเมินผลการบริหารจัดการน้ำเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกข้าวนาปีพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตชลประทาน หรือโครงการบางระกำโมเดล ปี 2561.